

Over de Meester Kackadorisprijs 2004

Daniel Janssen

De Vereniging tegen de Kwakzalverij bestrijdt 'het toepassen van behandelmethoden en/of onderzoeksmethoden waarvan het nut niet wetenschappelijk is aangetoond'. Dit streven verdient lof. Alleen deugdelijk wetenschappelijk onderzoek kan antwoord bieden op de vraag hoe ziekten en kwalen het beste bestreden kunnen worden. Wetenschappelijk onderzoek houdt dan zoveel in als: deugdelijk onderzoeksinstrumentarium gebruiken om observaties te doen, passende onderzoeksdesigns hanteren en niet te vergeten deugdelijk argumenteren om van observaties tot conclusies en evaluaties te komen.

Een vereniging die zo'n doelstelling formuleert maakt zichzelf natuurlijk ook kwetsbaar. Een hoge wetenschappelijk ethiek erop na houden is één ding. Zelf leven naar die ethiek is - zoals de Amerikanen zeggen - 'a different ball game'. Die kloof tussen droom en daad wordt pijnlijk zichtbaar bij het lezen van het juryrapport bij toekenning van de Meester Kackadorisprijs 2004 aan de Zaltbommelse huisarts Paul van Dijk. Het juryrapport bevat tal van feitelijke onjuistheden, drogredenen en tendentieuze formuleringen, verdachtmakingen en onbewezen stellingen. Ik zal me beperken tot de belangrijkste.

Waarom verdient Paul van Dijk, volgens het juryrapport, de meester Kackadorisprijs? Van Dijks belangrijkste vergrijp is het feit dat hij samensteller is van *Geneeswijzen in Nederland*, een compendium van alternatieve geneeswijzen. Waarvan de inhoud 'minder dan ooit' klopte, volgens de jury. De opgave van de omvang van de alternatieve sector was ondermeer te hoog evenals de opgave van het aantal alternatief werkzame huisartsen. Dat ziet er slecht uit voor Van Dijk, maar is het dat ook zo?

Cijfers zijn hard, zo denken velen. Dus die moeten kloppen of niet. Helaas zo simpel is het niet. Van Dijk baseert zich in zijn boek op cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Daar is niets verwijtbaars aan, dunkt mij. De interpretatie van zulke cijfers kan altijd onderwerp van discussie zijn. Denk bijvoorbeeld aan de vraag hoeveel werklozen Nederland telt, hoe snel de opwarming van de aarde verloopt en - zeer recent - hoeveel moslims Nederland telt. Deskundigen verschillen op dit soort punten graag met elkaar van mening en debatteren zich suf. Een debat hierover is voor de jury on-

nodig: het CBS heeft het mis en dus Van Dijk ook. Argumenten ontbreken. En zoals op meer plaatsen in het rapport wordt Van Dijk er van verdacht opzettelijk de boel te misleiden. Hoe men dat weet, is een raadsel.

Verder toont Van Dijk in zijn boek een gebrek aan kritiek en meldt hij nergens de kritiek op het Houtsmullerdieet, zegt de jury. Is Van Dijk in zijn boek kritiekloos en zo ja, is dat te verwijten? Van Dijk is in die zin kritiekloos dat hij niet bij alles wat hij beschrijft, oordeelt. Hij is geen auteur met een opgeheven vingertje. Dat zou ook heel gek zijn. In een compendium worden namelijk zaken beschreven en niet beoordeeld. Zo zou het gek zijn als de samensteller van een woordenboek sommige woorden mooi of lelijk zou noemen. Of nog erger: van sommige woorden zou zeggen 'die moet je nooit gebruiken'. Nog vreemder is het om de samensteller een godslasteraar te noemen omdat het woord 'godverdomme' in het woordenboek is opgenomen. Een compendium hoort feitelijk en beschrijvend te zijn, precies zoals Van Dijk in zijn voorwoord stelt. In plaats van kritiek verdient Van Dijk dan ook lof dat hem zo goed is gelukt om beschouwend te blijven. En zo afstandelijk blijven, zal voorwaar niet meegevalen zijn, gezien de soms bizarre ideeën die alternatieven erop nahouden.

Van Dijk refereert bovendien - anders dan de jury ons wil doen geloven - op tal van plaatsen in zijn boek naar wetenschappelijk onderzoek dat menige therapie, menig dieet en behandelwijze met de grond gelijk maakt. Ik noem bijvoorbeeld de verwijzingen bij Chelatietherapie, iatrosomie en Samuels-therapie en de kritische noten bij de homeopathie. Feit blijft natuurlijk dat verreweg de meeste alternatieve geneeswij-

zen niet onderzocht zijn en behoren te blijven. Daar valt dan verder niks over te melden.

Hoe zit het dan met dat Houtsmullerdieet? Dat is toch zeker een omissie? Klopt. Jammer is echter wel dat de jury lijkt te vergeten dat dit een tamelijk recente onthulling is en dat de productie van een boek van deze omvang behoorlijk wat tijd in beslag neemt. Anders gezegd, het boek was al in productie toen dit nieuws bekend werd. Om dan Van Dijk te beschuldigen van 'kwaadwillige opzet' getuigt van weinig wetenschappelijke subtiliteit.

Nuance en fijnzinnig ontbreken ook in andere delen van het juryrapport. Bovendien wemelt het van de fouten. Ik noem er enkele. Van Dijk zou als 'acupuncturist zijn teruggekeerd' van 'een reis naar India en China'. Onjuist. Van Dijk heeft nooit acupunctuur beoefend. De reis ging ook niet naar India en China, maar naar India en Indonesië. Van Dijk trok 'reeds in 1976' naar het oosten om daar te 'leren'. Weer fout. Het was 1972. Dat 'leren' (tussen aanhalingstekens) is bovendien nogal aanmatigend. Alsof er in het oosten niets te leren valt; of kennis alleen in het westen te verkrijgen is. Is dit geborneerdheid of gewoon verkapt racisme?

Van Dijk heeft zich nooit gedistantieerd van het Rapport van de commissie-Muntendam. Ook dat verwijt de jury hem. Dat terwijl het uiterst ongebruikelijk en zelfs onbehoorlijk is om je als lid van een staatscommissie te distantiëren van een rapport. Je kunt uit een commissie stappen of besluiten er niet in te stappen, maar verder behoor je je standpunten in het rapport te formuleren en niet erbuiten.

Van Dijk 'afficheert zich' als regulier huisarts om zo de alternatieve genezers beter te kunnen dienen, aldus het rapport. Deze redenering doet sterk denken aan die van paranoïde marxisten in de jaren '70. Van Dijk 'afficheert' zich niet, Van Dijk is regulier huisarts en dan zelfs één die strikt allopatisch werkt. Verder is hij auteur van tal van wetenschappelijke artikelen, docent aan de Universiteit Utrecht, coauteur van een aantal NHG-Standaarden en lid van de Redactie Voorlichting van het Nederlandse Huisartsen Genootschap.

Dan nog wat vreemde redeneringen. Van Dijk is bij 'het grote publiek onbekend', maar hij wordt desondanks door de jury bestempeld als de 'apostel der kwakzalverij'. Bovendien zou zijn werk de kwakzalverij legitimeren. Hoezo legitimeren, waarmee? Vreemd ook dat je als onbekende zo'n invloed kunt hebben. Of schuilt de legitimering in het Compendium? Maken mensen gebruik van bepaalde woorden, omdat ze in het woordenboek staan? Of was het andersom?

Ook fraai is de zinsnede dat men hem 'in gezelschap kon zien' van 'Aakster, Uitgeverij Ank Hermes en dr Vogel'. Zo het al waar is: 'so what'. 'Guilt by association' heet dat in de drogredenliteratuur. Van Dijk is ook te zien in gezelschap van de Burgemeester van Zaltbommel, hoogleraren van de Universiteit Utrecht, artsen en specialisten en onlangs nog Sinterklaas. Wat valt daar uit te concluderen? Ik heb zelf een zeer goede vriendin die 'healings' uitvoert. Volstreekte onzin natuurlijk, maar tast dat mijn integriteit als wetenschapper aan? In een Stalinistisch strafproces of tijdens de McCarthy hoorzittingen wel. Maar in de normaal denkende wereld?

Nog ééntje dan: 'door zijn omfloerste en voorzichtige manier van formuleren lijkt het wel of hij niet (mijn cursivering) de kritiekloze aanbieder is van de alternatieve geneeskunde die hij wel moet zijn'. Wie snapt dit nog? Als je een genuanceerd standpunt erop nahoudt, is het ook weer niet goed. Maar kenmerkt die voorzichtigheid niet ware wetenschapper: vrij van oordelen en met een kritische maar open geest? Iemand die zich niet in de luren laat leggen door bombastische retoriek van welke vereniging dan ook. Voor de jury niet. Wat Van Dijk ook doet, zegt, schrijft of is; alles wijst naar dezelfde vooringenomen conclusie. En als dat niet zo is, dan is het toch zo, volgens dit juryrapport dat onwaarheden als feiten presenteert, feiten negeert, verdraait of in een kwaad daglicht stelt. Van Dijk bevindt zich daardoor in de lijn van verketterde onderzoekers zoals Gallilei, John Snow, Semmelweis en vele anderen die zich op de feiten richtten en zich niet lieten intimideren door de bekrompenheid om hen heen.

Naar mijn oordeel is dit juryrapport smadelijk en de toekenning van deze prijs een poging tot karaktermoord. Dat alles onder het mom van 'wetenschappelijkheid'. 'My foot' om met Prins Bernhard te spreken.

Ik heb veel respect voor Paul van Dijk. Hij staat in Zaltbommel bekend als een competent, betrouwbaar en bijzonder integer huisarts. Niet alleen onder zijn patiënten, ook onder zijn collega's. Hij verdient dit niet. Of misschien verdient hij de prijs wel. Maar dan op basis van duidelijke criteria en een objectieve toetsing en een deugdelijke argumentatie. Ik gok erop dat Tineke de Nooij met haar Biostabil dan de nieuwe prijswinnaar zou worden. ●

*Dr. D. Janssen is senior docent/onderzoeker
Taalbeheersing/communicatiekunde aan de
Universiteit Utrecht*